

Asia: VN/18837/2024

Luonnos valtioneuvoston asetukseksi rakennuksissa käytettävien energiamuotojen kertoimien lukuarvoista

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Helen kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto luonnokseen valtioneuvoston asetukseksi rakennuksissa käytettävien energiamuotojen kertoimien lukuarvoista.

Rakennusten E-luku ja niissä käytettävät energiamuotojen kertoimet ohjaavat merkittävästi lämmitystapavalintaa Suomessa. Suomi on edelläkävijä koko Euroopan mittakaavassa energiatuotannon vähäpäästöisyydessä. Sähkö Suomessa on vuositason jo noin 95 prosenttisesti päästötöntä. Kaukolämmön päästöt ovat laskeneet 86 prosenttia verrattuna 2000-luvun korkeimpaan päästövuoteen (2003). Vuonna 2024 kaukolämmössä fossiilisen tuotannon osuus laski noin 25 prosenttiin. Kaukolämpötoimijoilla on käynnissä erittäin mittavat investoinnit puhtaaseen tuotantoon, josta esimerkkinä Helen lopetti kivihiilen käytön energiatuotannossaan keväällä 2025. Fossiilisen tuotannon osuus laskee marginaaliseksi 2020-luvun aikana Suomessa.

Suomi on valtavasti edellä muuta Eurooppaa päästövähennyksissä, joten energiantuotannoltaan lähes päästöttömässä Suomessa on otettava huomioon energiamarkkinatilanne erityisen tarkkaan. Siksi onkin välttämätöntä ja kiitettävää, että Suomen hallitus ja lain valmistelijat ovat ottaneet tavoitteeksi, että rakennusten energiamuotokertoimissa huomioidaan tarkasti Suomen olosuhteet ja laaja-alaisesti Suomen energiamarkkinan tilanne. Tulevina vuosina Suomessa yhdistyy erittäin matalat vuositason päästöt sekä ajoittainen erittäin tiukka sähkömarkkinatilanne huippukulutusjaksoina, mikäli pidentyneellä pakkaskaudella ei tuule. Nykyisessä muodossaan esitetty sääntely lisää sähkön huippukulutustilanteita, koska se luo edun sähköpohjaisille maalämpöratkaisuille. Lausunnoilla olevassa muodossaan asetuksen yksityiskohdat eivät täytä näitä hallituksen ja valmistelun tavoitetta, joten Helen nostaa esiin kohdat, joita tulisi vielä muuttaa ennen asetuksen voimaantuloa.

Ensinnäkin haluamme tuoda esiin sääntelyjärjestelmän laskentateknisen lähtökohdan siitä, että se sallii kiinteistökohtaista lämpöpumppua käyttäville kiinteistöille huomattavasti huonomman rakenteellisen energiatehokkuuden verrattuna kaukolämpöä käyttäviin kiinteistöihin. E-luku on energiamuotojen kertoimilla painotettu rakennuksen vuotuinen ostoenergiankulutus lämmitettyä nettoalaa kohden. E-luvun laskennassa käytetään eri kertoimia eri energiamuodoille, joten rakennuksen lämmitystavalla on merkitystä. Valuvika järjestelmän pohjalla on se, että sama lämpö tuotettuna kaukolämpönä (lämpöpumpuilla, sähkökattiloilla tai bioenergialla) on kokonaan ostoenergiaa, kun kiinteistössä tehty lämpö lasketaan vain lämpöpumpun käyttämän sähkön osalta E-lukuun. Esimerkiksi kun lämpöpumpulla yhdellä sähköyksiköllä saadaan 3–4 yksikköä lämpöä, sen energiatehokkuutta säädellään vaan ostetun sähkön mukaan. Verrattuna kaukolämpökiinteistöön saman E-luvun saava maalämpö+lämpöpumppukiinteistö voi kuluttaa huomattavasti enemmän lämpöenergiaa, ja olla rakenteellisesti huomattavasti energiatehottomampi kuin kaukolämpöä käyttävä kiinteistö. Maalämmön suosiminen sääntelyssä kannustaa heikompaan rakenteelliseen energiatehokkuuteen kiinteistöissä.

Helen kiittää sitä, että asetusluonnoksessa esitetään, että energiamuodon kertoimessa voidaan käyttää verkkokohtaista kerrointa kaukolämpö- ja kaukojäähdytysverkoissa. Ilman tätä muutosta on suuri riski, että sääntely sulkee pois kaukolämmön ja -jäähdytyksen rakennusten lämmitystapavalinnoista varsinkin energiatehokkuuden raja-arvojen tiukentuessa. Tämä vaarantaisi Suomen energiamarkkinan tasapainon, toimitus- ja huoltovarmuuden sekä romuttaisi investointiedellytykset kaukolämpöverkkojen entistä vähäpäästöisempiin ratkaisuihin, kuten hukkalämpöjen hyödyntämiseen, lämpöpumppuihin ja pienydinvoimaan.

Verkkokohtainen kerroin on mahdollista tehdä kaukolämpö- ja kaukojäähdytysverkoille, koska ne ovat selkeitä ja rajattuja paikallisia verkkoja. Paikallinen verkkokohtainen kerroin ohjaa myös näiden verkkojen kehitystä entistä vähäpäästöisemmiksi, koska uusiutuvia ja päästöttömiä energiamuotoja hyödyntävä verkko saa silloin alhaisemman kertoimen ja verkon asiakaskiinteistöt matalamman E-luvun. Kaukolämpö- ja jäähdytystoimijat ovat energiantuottajia, joten tuotannon varmentaminen on heille valmiiksi tuttua.

Nyt tullaan näkemäämme ongelmakohtaan. Asetusluonnoksesta on tulkittavissa, että alkuperätakuiden kautta verkkokohtaisuus koskisi myös sähköverkkoa: Suomessa on yhtenäinen kantaverkko, johon kaikki paikalliset sähköverkot ovat liittyneet ja ei ole laskettavissa paikallista päästökerrointa jakeluverkkoverkkoikohtaisesti eikä talokohtaisesti, joten samaa sääntelyä ei tule ulottaa sähköverkon puolelle. Mikäli keinotekoisen paikallisen sähköverkkokohtaisen kertoimen käyttäminen sallittaisiin, se aiheuttaisi merkittävän perusteettoman kilpailuedun maalämpöratkaisuille, sekä nostaisi merkittävästi Suomen sähkönkulutusta tuulettomina pakkasjaksoina. Tämä johtuu siitä, että kylmillä pakkaskeleillä maalämpöjärjestelmä saa hyvin pienen osan energiastaan maalämmöstä ja siirtyy suurilta osin käyttämään pelkkää sähköä. Tämä olisi erittäin haitallista ja loisi ison riski sähkön riittävyydelle ja hintatason nousulle Suomessa erityisesti tuulettomina pakkasjaksoina.

Verkkokohtaisen kertoimen ulottaminen sähkön puolelle ja keinotekoisen kilpailuedun luominen maalämmölle ei olisi myöskään EPBD:n mukaista. Euroopan unioni velvoittaa edistämään kaukolämpöä ja jäähdytystä. Rakennusten energiatehokkuusdirektiivin liitteen 1 (Rakennusten energiatehokkuuden yleinen yhteinen kehys) kohdan 1 viimeisessä alakohdassa velvoitetaan ” Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, joilla varmistetaan, että kun rakennuksiin toimitetaan kaukolämpöä tai -jäähdytystä, toimituksen hyödyt tunnustetaan ja otetaan huomioon laskentamenetelmissä, erityisesti uusiutuvan energian osuus, käyttämällä yksilöllisesti sertifioituja tai tunnustettuja primäärienergiakertoimia. Direktiivi siis edellyttää huomioimaan kaukolämmön ja -jäähdytyksen hyödyt laskentamenetelmässä. Mikäli sama tarkastelu laajennetaan myös sähköverkkoon, kääntää se vaikutuksen kaukolämmölle negatiiviseksi, jolloin lopputulos on rakennusten energiatehokkuusdirektiivin tavoitteen vastainen.

Myös Petteri Orpon hallitusohjelmassa linjataan ”Huolehditaan, että Suomessa riittää sähköä kohtuulliseen hintaan myös tuulettomien pakkasjaksojen aikana”. Koska kilpailuedun luominen keinotekoisen verkkokohtaisuuden sallimisella sähköön pohjautuvalle maalämmölle lisäisi myös Suomen sähkönkulutusta tuulettomina pakkasjaksoina, se olisi Petteri Orpon hallitusohjelman vastainen muutos.

Periaatetason ongelmien lisäksi valmistelussa on syytä ottaa huomioon se, kuinka sääntely on käytännössä toteutettavissa. Kaukolämpö- ja jäähdytysverkkojen osalta verkkokohtaisen kertoimen varmentaminen ja valvonta on mahdollinen kohtuullisen vähäisillä hallinnollisilla resursseilla, koska kaukolämpö- ja jäähdytysverkoja on rajallinen määrä. Mikäli keinotekoinen verkkokohtaisuus sallittaisiin alkuperätakuiden avulla kaikille kiinteistökohtaisille ratkaisuille, niin on hyvin epäselvää, miten tätä suurta joukkoa kiinteistöjä varmennettaisiin ja valvottaisiin koko rakennuksen elinkaaren ajan ilman erittäin suurta hallinnollista työtä.

Nykyinen ehdotus vaarantaisi merkittävästi kaukolämmön käyttämisen jatkamisen Suomessa, mikäli sääntely tulisi voimaan nykyisessä muodossaan luoden kilpailuedun maalämpöratkaisuille. Kaukolämmöllä on laajempia vaikutuksia suomalaiseen yhteiskuntaan kuin vähäpäästöisen lämmityksen tarjoaminen. Sen merkitys Suomen energijärjestelmälle ja Suomen kilpailuetuna on käänteentekevä. Kaukolämpö tasapainottaa koko energijärjestelmää ja tukee sähköistyvää yhteiskuntaa tarjoamalla joustoa myös sähköjärjestelmään. Kaukolämmön ansiosta sähköjärjestelmän huipputehon tarve laskee, hinnat pysyvät kohtuullisina ja koko energijärjestelmän toiminta saadaan turvattua. Kun lämmöntarve on suurimmillaan ja sähköstä on niukkuutta, voidaan kaukolämmössä hyödyntää bioenergiaa sekä lämpövarastoja. Kun edullista sähköä on hyvin saatavilla, kaukolämpöä voidaan tuottaa sähköön pohjautuvilla tuotantomuodoilla ja ladata varastoja. Kaukolämmön muita hyötyjä Suomen energijärjestelmälle ovat muun muassa: Kaukolämmössä hyödynnetään esimerkiksi jäteveden ja datakeskusten hukkalämpöjä, jotka muuten jäisivät hyödyntämättä. Kaukolämpöjärjestelmä lisää vetytalouden kannattavuutta, kun vetylaitosten hukkalämmöille tulee arvo ja käyttötarkoitus. Kaukolämpö mahdollistaa hiilinegatiivisuuden hiilidioksidin talteenoton avulla.

Malin Kimmo
Helen Oy